

กระบวนการให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร
ในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรัก

The Processes of Meaning and Interaction of Khmer Ethnic Groups
in Phanom Dong Rak Border Area

บัญญัติ สาลี

Banyat Salee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham Unversity

Email: banyat.s@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กระบวนการให้ความหมาย การปะทะปฏิสัมพันธ์ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชาที่อวกเขพนมดงรัก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บข้อมูลจากชาวบ้านชายแดน ได้แก่ บ้านภูมิซรอล จังหวัดศรีสะเกษ บ้านด่าน และบ้านหนองคันนา จังหวัดสุรินทร์ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา โดยใช้แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) อาณาบริเวณชายแดน (borders) และพื้นที่ทางสังคมข้ามชาติ (transnationalism social space) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์เขมรตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน พวกเขาได้ให้ความหมายคำเรียกชื่อของตนเองว่า “แควม” แต่พวกเขาได้รับความหมายทั้งจากอื่นและรัฐไทย ได้แก่ ขอม เขมรถิ่นไทย เขมรป่าดง และคนอีสานใต้ คนไทยเชื้อสายเขมร และคนชายขอบ ความเป็นชาติพันธุ์เป็นเหตุผลหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กันของคนในชายแดน รัฐไทยจัดการพื้นที่ชายแดนภายใต้เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร กระบวนการความหมายระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนกับรัฐแตกต่างกัน โดยที่รัฐให้ความหมายบนเส้นขีดแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นสำคัญ อาทิเช่น เขมรในประเทศไทยรัฐให้ความหมายในความเป็นคนไทย ส่วนเขมรในกัมพูชาไทยให้ความหมายเป็นคนกัมพูชา แต่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรให้ความหมายเป็นคนเขมรเช่นเดียวกัน การให้ความหมายนี้ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการ

ได้รับบทความ: 18 มีนาคม 2564; แก้ไขบทความ: 14 พฤษภาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 18 พฤษภาคม 2564

Received: March 18, 2021; Revised: May 14, 2021; Accepted: May 18, 2021

อาณาบริเวณชายแดนแนวเทือกเขาพนมดงรัก ผลงานวิจัยนี้ได้เป็นข้อมูลหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาชายแดนไทยกัมพูชา

คำสำคัญ: การให้ความหมาย, การปฏิสัมพันธ์, กลุ่มชาติพันธุ์เขมร, อาณาบริเวณชายแดนชายแดนไทยกัมพูชา, พนมดงรัก

Abstract

This article is a part of the research on the processes of meaning, interaction and development of a management model on a special area in the Phnom Dong Rak border area. The objective of this research was to study the meaning of Khmer ethnic groups living in the Thai-Cambodian border area, Phnom Dong Rak mountain range. This was qualitative research, collecting data from border villagers, including Ban Phum Sarol, Sisaket Province, Ban Dan and Ban Nong Khanna, Surin Province. Methodology on anthropology and concept of ethnicity, borders and transnational social space. The results found that the Khmer ethnic group settled and lived for a long time. They have defined their own names as "Khmaer", but they have been defined both by other ethnic groups and Thai state, including Khamen, Thai-Khmer, Khamen Pa Dong, the people of the South Isan, Thai people of Khmer descent and marginalized people. Ethnicity is one of the methods used in border relations. The Thai state manages the border area under being on "Thai of Khmer descent". The process of identifying ethnic groups living in border areas with different states. The state gives meaning based on the border between Thailand and Cambodia. For example, Khmer in Thailand, the state means being Thai, while Khmer in Cambodia, Thai means Cambodian. But the Khmer ethnic group also refers to the Khmer people. This meaning was effects on the management in the border area of the Phnom Dong Rak mountain range. This research was one of the information presented as a guideline for the

management of the Thai-Cambodia border area to the relevant agencies for the development of the Thai-Cambodia border.

Keywords: Meaning, Interaction, Khmer Ethnic Group, Borderland Thailand-Cambodia Border, Phanom Dong Rak

1. บทนำ

เทือกเขาพนมดงรักนอกจากเป็นอาณาบริเวณที่รัฐไทยและกัมพูชาได้กำหนดเป็นเขตที่ขีดกันพรมแดนเฉพาะในสมัยปัจจุบัน ในอาณาบริเวณเทือกเขานี้ยังปรากฏภูมิแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานมากมาย เช่น แหล่งโบราณคดีมุลูไพร ภูมิสุนาย ปราสาทเขาพระวิหาร และกลุ่มปราสาทตาเมือน เป็นต้น สำหรับผู้คนและวัฒนธรรมบริเวณเทือกเขาก็เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจมากเช่นเดียวกัน อาณาบริเวณเขาพนมดงรักเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนในพื้นที่และรัฐชาติมาตั้งแต่สมัยเมืองพระนครเป็นต้นมา โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจนถึงปัจจุบัน อาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักเป็นพื้นที่อยู่ในความครอบครองทั้งของไทยและกัมพูชาสลับเปลี่ยนกันมาเรื่อย จนกระทั่งมีการขีดเส้นแบ่งแดนจึงชัดเจนมากกว่าเดิม แต่กระนั้นก็ตามการปักหลักเขตแดนก็ยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ยังมีพื้นที่ทับซ้อนที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ ตัวอย่างเห็นได้ชัดก็คือพื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร

การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งสองฟากฝั่งเทือกเขาพนมดงรักซึ่งประหนึ่งเป็นเส้นขีดแดนระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชานั้นเกิดขึ้นจากที่นอกจากมีการขีดเส้นแดนแบ่งแดนของรัฐแล้ว ยังมีการปฏิสัมพันธ์ของการโยกย้ายตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์ในอาณาบริเวณชายแดนก็คือ กระบวนการสร้างความหมายเรียกกลุ่มคนที่อาศัยอยู่อาณาบริเวณชายแดนรอบเทือกเขาพนมดงรัก กลุ่มที่อาศัยอยู่อาณาบริเวณพนมมานานก็คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มนี้มีการตั้งถิ่นฐานอยู่มาเนิ่นนานก่อนที่จะมีการขีดเส้นแดนแบ่งเป็นรัฐไทยและกัมพูชา การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเพื่อมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่นี้มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิม สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือวาทกรรมที่แสดงความเป็นอื่น คำที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนั้นมีความหมายนอกจากจะเป็นการแบ่งแยกให้เห็นชัดเจนว่าเป็นคนละกลุ่มของตนเองแล้วยังมีความหมายที่แฝงมากับคำเรียกเหล่านั้นด้วยกลายวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเบียดขับคนที่อยู่นอกกลุ่มของตนเองให้ห่างออกไป การปฏิสัมพันธ์กันของคน

ชายแดนกับรัฐไทยภายใต้วาทกรรมเหล่านั้นส่งผลให้ กระทบต่อแนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของรัฐไทยเป็นอันมาก

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์กันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณชายแดนติดเทือกเขาพนมดงรัก เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของรัฐไทย และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณชายแดนไทยกัมพูชา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการให้ความหมายในอาณาบริเวณชายแดนไทยและกัมพูชา
2. เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์กันในอาณาบริเวณชายแดนไทยและกัมพูชา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีวิจัยด้านมานุษยวิทยา โดยใช้แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) อาณาบริเวณชายแดน (borders) และพื้นที่ทางสังคมข้ามชาติ (transnationalism social space) มาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ชาวบ้านที่ใช้วิธีการค้นหากลุ่มตัวอย่างโดยวิธีบอกต่อ (snowball sampling) จนได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักใน หมู่บ้านภูมิซรอล อำเภอกันตลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน หมู่บ้านด่าน อำเภอกาบเชิง จำนวน 3 คน และหนองคันนา อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3.1 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนอยู่ในอาณาบริเวณไทยและกัมพูชา จำนวน 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านภูมิซรอล ตำบลเขาธงชัย อำเภอกันตลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนบ้านด่าน ตำบลบ้านด่าน อำเภอกาบเชิง และชุมชนบ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่ชายแดน จำนวน 9 คน ประกอบด้วย บ้านภูมิซรอล 3 คน บ้านด่าน 3 คน และบ้านหนองคันนา 3 คน

3. ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอาณาบริเวณ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยออกเครื่องมือในการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
2. แบบสังเกต ผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือในการสังเกตออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

4. สรุปผลการวิจัย

สมัยกัมพูชาตกอยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2406 การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองฝ่ายก็เป็นที่ยากขึ้นเรื่อย ๆ รัชชาติของทั้ง 2 ฝ่ายก็พยายามสร้างความเป็นชนชาติของรัฐและสร้างความสำนึกชาติพันธุ์ใหม่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอาณานิคมชายแดนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์เขมรก็ยังคงมีความสำนึกทางชาติพันธุ์ แม้จะถูกแบ่งแยกเขตการปกครองผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ก็ตาม สิ่งที่ปรากฏเป็นอัตลักษณ์แห่งชาตินี้ก็คือ ภาษาและวัฒนธรรมเขมร นอกจากนี้ยังทิ้งร่องรอยแห่งอารยธรรมที่เป็นผลงานของบรรพบุรุษคือ ปราสาท ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวธำรงไว้ซึ่งความสำนึกทางชาติพันธุ์

แนวคิดการสร้างความสำนึกใหม่ น่าจะเกิดขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. 2442 เมื่อครั้งมีการปฏิรูปการปกครองในมณฑลลาวท้าว มีบันทึกไว้ตอนหนึ่งที่กล่าวถึง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้รับสั่งเจ้าหน้าที่ในมณฑลว่า

“แต่นี้สืบไปให้เจ้าหน้าที่แต่ละแผนกทุกหัวเมืองใหญ่น้อยในมณฑล
 ตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อจะมีการสำรวจสำมะโนครัวหรือหากมีราษฎรมา
 ติดต่อที่จะใช้แบบพิมพ์ทางราชการ ให้ปฏิบัติใหม่โดยกรอกในช่องสัญชาติว่า
 “ชาติไทยในบังคับสยาม” ทั้งสิ้น ห้ามมิให้ลงหรือเขียนในช่องสัญชาติว่า ชาติ
 ลาว ชาติเขมร ส่วย ผู้ไท ฯลฯ ดังที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนเป็นอันขาด...”

(เติม สิงห์ขจิต, 2499: 120)

การเสริมสร้างความสำนึกใหม่ในความเป็นไทยต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในมณฑลลาวท้าวซึ่งถูกเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรบางส่วนในพื้นที่อีสานตอนใต้เกิดความสำนึกตามไปด้วยวาทกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมพนมดงรัก แต่การให้ความหมายและการ

ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่และรัฐมีลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งมีรายละเอียดแบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.1 การให้ความหมายในอาณาบริเวณพนมดงรัก

การให้ความหมายเกี่ยวกับคำเรียกชื่อสถานที่และกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีความหลากหลายทั้งเกิดขึ้นจากการให้ความหมายของรัฐ กลุ่มชาติพันธุ์อื่น และกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเอง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำเรียกชื่อ “พนมดงรัก”

การให้ความหมายของคำว่า “พนมดงรัก” ตามหลักฐานตั้งในอดีตมีปรากฏในศิลาจารึกปราสาทพนมดงรัก จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา ในพุทธศักราช 1584 มหาศักราช 963 หลักที่ k.660 บรรทัดที่ 6 ว่า “...sruk vanapura jeñ vnam kamvenh...” [สรุก วนปุระ วน กัมเวง] แปลว่า บ้านหรือเมืองวนปุระ(อยู่)ที่)เชิงเขากัมเวง (<http://sealang.net/classic/khmer> เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2556) คำว่า กัมเวง ตรงกับภาษาเขมรปัจจุบันว่า คัมบะ [kambaen] (Saveros POU, 1989: 91) แปลว่า กำแพง

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งภาคฝั่งประเทศไทยและกัมพูชาเรียกภูเขานี้ว่า ភ្នំដងរែក [กัณฺถงแรก] (พนมดงแรก) แปลว่า เขาไม้คาน ซึ่งเรียกตามรูปสัณฐานของเทือกเขาที่ทอดยาว แต่ในภาษาไทยเรียกเทือกเขานี้ว่า พนมดงรัก ซึ่งน่าจะถ่ายทอดเสียงจากคำว่า Dong Rak ซึ่งเป็นภาษาอังกฤษ และความหมายในภาษาไทยแตกต่างจากความหมายในภาษาเขมร การเรียกชื่อเทือกเขานี้ของทางการไทยทำให้มีการตั้งชื่ออำเภอหนึ่งในเขตการปกครองของจังหวัดสุรินทร์ว่า อำเภอพนมดงรัก กลุ่มชาติพันธุ์เขมรและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ให้ความหมายของคำนี้เป็นชื่อของอำเภอในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของเทือกเขานี้มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับตั้งแต่เป็นเทือกเขากัมเวงเป็นไม้คานและเป็นเขตการปกครองระดับอำเภอในจังหวัดสุรินทร์

2. คำเรียกชื่อตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

การเรียกชื่อตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนั้น หากพิจารณาตามรูปเขียนหรือรูปอักษรภาษาเขมรโบราณมีวิวัฒนาการมาตามลำดับ ดังนี้

คำเขมรโบราณในศิลาจารึกสมัยแรกพบคำว่า “kmer [เกมร]” ในศิลาจารึกหลักที่ k.11 ราวปี พ.ศ. 1121-1320 ว่า “วา เกมร” ทาสผู้ขายชื่อว่า เกมร และ k.18, k.786 พ.ศ. 1269 ม.ศ. 648 ว่า “กู เกมร” ทาสผู้หญิงชื่อว่า เกมร (Saveros POU, 1989: 113)

สมัยต่อมาพบคำนี้ในศิลาจารึกหลายหลักและมีการเปลี่ยนแปลงรูปพยัญชนะจาก k [ก] เป็น kh [ข] เป็นคำว่า “khmer [เขมร]” ได้แก่ k.1058 หรือเรียกชื่อตามที่ตั้งสถานที่พบจารึกนี้ว่า จารึกบ้านซำบาก พบที่บ้านโคกสะแกราช หมู่ที่ 3 ตำบลโคกสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ประเทศไทยว่า “สรุ ก เขมร” เมืองเขมร (ชะเอม แก้วคล้ายและบุญเลิศ เสนานนท์, 2538: 109-122) และพบในศิลาจารึกในประเทศกัมพูชา หลักที่ k.366 ว่า tai sau khmer [ไต เสา เขมร] ชื่อทาสผู้ชายว่า เสา เขมร และ k.277 ว่า stac nam anak khmer [สตัจ นาม อนก เขมร] กษัตริย์นำคนเขมร (Saveros POU, 1989: 113)

ปัจจุบันในภาษาเขมรมีรูปเขียนเป็น ខ្មែរ [แخمร] มีการเปลี่ยนแปลงรูปสระ จาก េ [เอ] เป็นรูปสระ ៃ [แอ] อ่านว่า แคม จากวิวัฒนาการภาษาแสดงให้เห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมีการเรียกชื่อตนเองซึ่งอาจจะออกเสียงแตกต่างกันตามยุคสมัย

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอาณาบริเวณชายแดนติดกับเทือกเขาพนมดงรัก เรียกชื่อตนเองว่า แคมร เสียง ร พยัญชนะท้ายออกเสียงรัลล้นด้วย เช่น แคมรชะเร็น (เขมร สุรินทร์) แคมรชะเกด (เขมรศรีสะเกษ) และ แคมรบุรีรัมย์ (เขมรบุรีรัมย์) เป็นต้น แตกต่างจากคำเรียกชื่อตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชาหรือภาษาเขมรมาตรฐานที่ใช้เป็นภาษาทางการในประเทศกัมพูชา จะไม่ออกเสียง ร พยัญชนะท้าย

การให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยและกัมพูชาว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างความสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามแม้มีความสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ก็มี การให้ความหมายตามการตั้งถิ่นบนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โดยใช้เทือกเขาพนมดงรักเป็นเส้นแบ่งเขต คนเขมรอยู่ฝั่งประเทศไทยเรียกตนเองว่า “แคมรลือ” มีความหมายว่า เขมรสูงหรือเขมรที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง และเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ในกัมพูชาว่า “แคมรอม” มีความหมายว่า เขมรดำหรือเขมรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำ แต่คนเขมรในกัมพูชาเรียกคนเขมรในฟากฝั่งประเทศไทยว่า “แคมชะเร็น” หมายถึง คนเขมรสุรินทร์

3. ชาติพันธุ์อื่นเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณชายแดนบริเวณเทือกเขาพนมดงรักและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ญญเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เขมรว่า “แคมร” ตามที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียกชื่อตนเอง และแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยภาษาของตนเอง เช่น “โพง หนาว เวา แคมร โพง ไฮ หวาว ญญ” แปลว่า

พวกเขาพูดเขมร พวกเราพูดกูย ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและไทยที่โยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานอาณาจักรบริเวณชายแดนติดเทือกเขาพนมดงรัก เรียกกลุ่มชาติพันธุ์เขมรว่า เขมร (เข-เหมน)

4. “ขอม และ เขมร” ความหมายกับความเป็นอื่น

ความสงสัยคำเรียกชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร หากมองดูอย่างผิวเผินก็เข้าใจได้ด้วยวิธีการใช้ภาษาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แต่เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว คำเรียกแต่ละคำย่อมแฝงไว้ซึ่งนัยที่ต้องการให้ผู้อื่นอยู่ในฐานะต่ำกว่าตน เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “ขอม” และ “เขมร” แล้ว หลายคนคิดว่า ตัวเองเป็นคนไทยก็ต้องกล่าวในใจว่า คนละพวกกัน ดังความคิดเห็นจากนักวิชาการหลาย ๆ คนต่างพยายามหาความหมายของคำว่า ขอม และเขมร และอธิบายให้แตกต่างกัน จนกลายเป็นคนละพวกกัน แต่เมื่อสอบถามคนเขมรกลับไม่เคยรู้จักว่าใครคือขอม รู้จักแต่คำว่า “เขมร” แต่ในเอกสารไทยได้เขียนไว้แม้ในศิลาจารึกวัดศรีชุม ในสมัยสุโขทัยหลักที่ 2 ก็ยังปรากฏว่า “ขอมสบาดโขลญลำพง” และจิตร ภูมิศักดิ์ ได้ศึกษาค้นคว้าและอธิบายความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม โดยนำเสนอเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ กล่าวโดยรวมก็คือ คำว่า “ขอม” ถูกใช้เรียกคนหลายกลุ่มที่ไม่ได้เจาะจงลงไปว่าเป็นใครที่ไหน และได้คัดค้านแนวคิดของเซเดส์ ซึ่งท่านได้ตีความคำว่า “กัมโพชราช” ในตำนาน จามเทวีวงศ์ และจิตร ได้กล่าวทิ้งท้ายว่า “เราต้องอ่านและตีความศัพท์ของตำนานด้วยความหมายอย่างไทยล้านนายศุโขทัย” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2544: 503)

ผลงานในอดีตแม้เขมรจะยอมรับว่าเป็นของบรรพบุรุษได้สร้างไว้ แต่คนไทยบางกลุ่มก็ยังมีความคิดเห็นว่า ไม่ใช่พวกเดียวกัน ที่เห็นอย่างนี้เพราะความเป็นชาตินิยมที่รัฐชาติได้กำหนดเพื่อแยกกลุ่มคนที่อยู่นอกรัฐว่าเป็นคนละพวก มุมมองแตกต่างกันในเรื่องการใช้คำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการสร้างความสำนึกในรัฐชาติ

ความสับสนในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาก็เกิดขึ้น เมื่อมีการแบ่งผลงานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นอีกพวกหนึ่ง ผู้วิจัยพยายามถามว่า “มีคนเขมรกี่คน” คนเขมรในบ้านด่านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไทยก็ลังเลที่จะตอบว่ามีหรือไม่มี เพราะความสับสนในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเอง ต้องถามใหม่ว่า “คนที่พูดภาษาเขมรมีเยอะหรือเปล่า” จึงได้คำตอบ

การสร้าง ความสับสนโดยนักวิชาการที่สังกัดรัฐชาติไทยยังมีเพิ่มเติมมาเรื่อย ๆ จากคำว่า ขอมไม่ใช่คนเขมร ก็เกิดคำใหม่ว่า “เขมรถิ่นไทย” “ไทยเขมร” ความไม่ยอมรับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเดียวกันกับผู้คนในกัมพูชาก็ยิ่งทวีมากขึ้น คำเรียกของคนเขมรที่

บ้านด่านเรียกคนเขมรกำพูชาว่า “พวกเขา” แต่คนเขมรในบ้านด่านเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และกวยถึงแม้จะเป็นคนละกลุ่มชาติพันธุ์แต่ในบ้านด่านว่า “พวกเรา” การสร้างความเป็นอื่นให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในกำพูชาหรือผู้ที่อพยพมาข้ามแดนมาเพื่อค้าขายและตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านโอรเสม็ด กำพูชา เป็นการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเชิงลบในขณะเดียวกัน เมื่อต้องการผลประโยชน์ในด้านการค้า และการติดต่อประสานงานในพื้นที่ก็บอกกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในกำพูชาว่า “ตนเองเป็นคนเขมร” ซึ่งสร้างความยอมรับเป็นญาติสนิท

การนิยามคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เขมรให้แตกต่างจากคำว่า ขอม และคนเขมรนิยามตนเองว่า คนไทย ก็เพื่อเหตุผลในการสร้างคุณค่าบางอย่าง และให้ความหมายในทางลบกับอีกบางสิ่ง ธงชัย วินิจกุล ได้เรียกว่า “การนิยามอัตลักษณ์ในเชิงลบ” (negative identification) (Thongchai, 2001: 5)

5. “คนเขมรป่าดง” และ “คนอีสานใต้” กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาตั้งแต่สมัยเมืองพระนคร ในปี พ.ศ. 2260 มีการเรียกชื่อว่า “เขมรป่าดง” ปรากฏในเอกสารพงศาวดารมณฑลอีสาน เรียบเรียงโดย หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (อ้างใน อัสฐาน ขมดี, 2551: 55-64) ความเป็นเขมรป่าดงในสายตาของฝ่ายปกครองและคนอื่นมาเรื่อย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ครอบครองพื้นที่ชายแดนก็เกิดผลกระทบเกิดขึ้นเสมอ ในยุคอาณานิคมผลกระทบโดยตรงที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ด้านการโยกย้ายพลัดถิ่น ผลกระทบจากสงคราม และการดำรงชีพในพื้นที่ที่เกิดปัญหาพิพาท เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่ถูกขีดเส้นเขตแดนขึ้นกลางระหว่างพื้นที่ที่ติดกัน เคยไปมาหาสู่กัน และปฏิสัมพันธ์กันมาโดยตลอด

การปรับเปลี่ยนชื่อเรียกกลุ่มคนเขมรเป็น “คนไทยอีสานใต้” ทำให้กลายเป็นอื่นที่แตกต่างไปจากความเป็นเขมรตามชาติกำเนิด ก็เพื่อกลืนกลายชาติพันธุ์ ห้ามติดต่อกับคนเขมรอีกฟากหนึ่ง โดยให้มีเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ เป็นผู้คอยสอดส่อง (นายสปี ดิงาม. สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2556)

การให้ความหมายที่ปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายรัฐชาติโดยใช้คำว่า “คนอีสานใต้” แทนคำว่า “คนเขมร” ทำให้มีการปรับเปลี่ยนความสำนึกในชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก

6. “คนไทยเชื้อสายเขมร” กับ “ภาษาเขมรถิ่นไทย”

การให้ความหมายของคำทั้ง 2 คำนี้เป็นการนิยามความหมายใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักในภาคฝั่งของประเทศไทย คำว่า “คนไทยเชื้อสายเขมร” มีความหมายว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาเขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและมีสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย ตามหลักฐานที่ทางการไทยออกให้ และคำว่า “ภาษาเขมรถิ่นไทย” เป็นการสร้างคำศัพท์เพื่อศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่พูดกันอยู่ในประเทศไทย

การให้ความหมายผ่านการเรียกชื่อพื้นที่และผู้คนในอาณาบริเวณพนมดงรัก แสดงมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นกับรัฐ คนเขมรให้ความหมายชื่อเรียกว่า แคมร แต่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นและรัฐไทยเรียกชื่อว่า เขมร เขมรป่าดง คนอีสานใต้ คนไทยเชื้อสายเขมร และเขมรถิ่นไทย การให้ความหมายดังกล่าวทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณชายแดนไทยกัมพูชาที่มีความสำคัญทางกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลงไปตามและสร้างความเป็นอื่นกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศกัมพูชา ความสำคัญในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ “เขมร” ในพื้นที่ชายแดนภาคฝั่งประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปเป็น “คนไทยอีสานใต้” แสดงให้เห็นว่า รัฐให้ความหมายพื้นที่และคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณพนมดงรักผ่านกระบวนการสร้างความหมายของคำเรียกชื่อหลายคำดังที่กล่าวมาว่า “ชายแดน” (boundary) และและรัฐได้กำหนดให้เกิด “การแยกเขาแยกเรา” (exclusion and inclusion) ในขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์ก็เริ่มสร้างพรมแดนแห่งชาติพันธุ์ (ethnic boundary) กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรด้วยกันตามที่รัฐได้กำหนดไว้

4.2 การปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรัก

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในอาณาบริเวณชายแดนติดกับเทือกเขาพนมดงรักก่อนปี พ.ศ. 2500 เพียงกลุ่มเดียว (ปี พ.ศ. 2500-2505) ไทยกับกัมพูชากำลังมีปัญหาพิพาทเรื่องชายแดนและปราสาทพระวิหาร) หลังจากนั้นก็มีโยกย้ายการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์กูยและลาวเข้ามาอยู่ติดรอยตะเข็บชายแดนภาคฝั่งไทย ทำให้มีความหลากหลายทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์และมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาติพันธุ์ ประเด็นการปฏิสัมพันธ์นี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. การตั้งและย้ายถิ่นของผู้คนในอาณาบริเวณพนมดงรัก

ลักษณะการตั้งและย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏว่ากลุ่มชาติพันธุ์เขมรตั้งถิ่นฐานมาก่อน บางชุมชนมีอายุเก่าแก่ถึง 112 ปี เช่น ชุมชนบ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ต่อมาเมื่อปี 2502 มีการจัดสรรให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาตั้งถิ่น

ฐานในรอยตะเข็บชายแดน (นายสปี ดิงาม, สัมภาษณ์. 15 สิงหาคม 2557) เมื่อมีการย้าย การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและกุ่มมาอยู่ติดกับชุมชนเดิม ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชาติพันธุ์ คำสัมภาษณ์ของนางบุญมา จันทร์หอม ได้ให้ความเห็นว่า ว่า

“...เขมรแต่ก่อนมีความรู้สึกไม่ค่อยดีกับลาว ไปโรงเรียน ตอนเป็นเด็ก มักจะล้อกันว่า “เลี้ยวกันตราก ซีกากประยัย ออก เลี้ยวแบกช้อก ซีบือกกันแจอจ” เสมอ ๆ เขมรคิดว่าลาว กินสกปรก แมงกูดจี้กิ้น...”

(สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2558)

การปฏิสัมพันธ์เริ่มต้นด้วยระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกับลาวมีการใช้ความ อคติทางชาติพันธุ์ (Ethnocentrism) หลังจากนั้นก็มี การปรับตัวเข้าด้วยกันโดยมีวัฒนธรรม เป็นตัวกลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่สามารถลงรอยกันของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างดี เช่น ประเพณีเดือน 10 ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เรียกว่า “แซนโฎนตา” กลุ่มชาติพันธุ์ลาวก็เข้า ร่วมด้วย “บุญข้าวสาก” ของลาว กลุ่มชาติพันธุ์ก็เข้าร่วมประเพณีปฏิบัติด้วย

2. การปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในกัมพูชา

แม้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยกับกัมพูชาจะมีภาษาและวัฒนธรรม เดียวกัน แต่องค์ประกอบทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นปลีกย่อยมีความแตกต่างกันและ พอสังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น สำเนียงภาษาเขมร คำศัพท์ภาษาเขมร และวัฒนธรรมย่อมมี ความแตกต่างกัน อีกทั้งแนวคิดเรื่องชาตินิยมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอาณาบริเวณชายแดน พนมดงรักทั้ง 2 พากฝั่งที่รัฐได้สร้างให้ทำให้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นคนละกลุ่มกัน อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความสำนึกในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันควบคู่กันไป ลักษณะดังกล่าวทำให้กลุ่ม ชาติพันธุ์เขมรเป็นทวีลักษณ์ หมายถึง มีลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ที่มีลักษณะ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 เป็นประชากรของรัฐชาติ ลักษณะที่ 2 เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเดียวกัน การ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพากฝั่งไทยและกัมพูชาขึ้นอยู่กับ สถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่จะแสดงออกลักษณะใดของทวีลักษณ์ เช่น ในช่วงที่รัฐชาติ ไทยและกัมพูชามีปัญหาขัดแย้งกัน ร้านกาแฟในตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งขายโดยกลุ่มชาติ พันธุ์เขมร ตั้งและเปลี่ยนชื่อเป็น “ไทยแท้กาแฟ” และ “คนไทยกาแฟ” เป็นต้น ดังภาพประกอบภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ร้านกาแฟในตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าช่องจอม สุรินทร์
ที่มา : ผู้วิจัย (ถ่ายเมื่อ 14 สิงหาคม 2557)

3. การปฏิสัมพันธ์กับแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกำพูชา

แรงงานชาวกัมพูชาเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้นแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แรงงานที่เดินทางมาด้วยรูปแบบข้อตกลงระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชา หรือ MOU แรงงานอีกรูปแบบก็คือแรงงานที่เดินทางทำงานแบบมาเข้าเย็นกลับ แรงงานรูปแบบที่ 2 นี้จะเป็นแรงงานที่ข้ามแดนมาเพื่ออยู่ในตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าบ้าง ทำไร่นาของคนไทยในพื้นที่ติดกับชายแดนบ้าง รูปแบบแรงงานที่ 2 นี้ทำให้แรงงานที่ข้ามแดนมาฝั่งประเทศไทยบางครั้งไม่กลับ มีการสร้างเครือข่ายโดยใช้กระบวนการมีนายหน้า ซึ่งภาษาเขมรเรียกว่า “เมคย็อล” เช่น นางโส พิดา (นามสมมติ) เป็นผู้ดำเนินการพาแรงงานกัมพูชาเข้าประเทศไทยในช่องทางแดนถาวรช่องจอมสุรินทร์เล่าว่า

“...ก่อนอื่นต้องข้ามมาอยู่ฝั่งบ้านด่านก่อน แล้วติดต่อกับกลุ่มนายจ้างที่ต้องการคนเขมรเข้าทำงาน เรามีเครือข่ายหลายคน ทั้งที่ทำงานในตลาด ตำรวจ ทหาร และนักการเมือง...”

(สัมภาษณ์. 17 กรกฎาคม 2557)

4. การปฏิสัมพันธ์กับรัฐไทยและกัมพูชา

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรักกับรัฐทั้งไทยและกัมพูชานั้น มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น

1) กรณีชุมชนบ้านด่าน อำเภอกาบเชิง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐก็คือ การรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มาอาศัยอยู่ด้วยกันเพิ่ม

มากขึ้น และเริ่มมีโอกาสดูแลกับอำนาจรัฐเพิ่มขึ้น มาตรการต่าง ๆ ที่รัฐได้จัดการกำหนดและควบคุมพื้นที่ชายแดนอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการประกาศที่กำหนดพื้นที่ การสร้างตลาด OTOP การจัดระเบียบตลาด การกำหนดระเบียบการค้าขายในตลาด และการจัดการเรื่องการค้าชายแดน เหล่านี้ทำให้มองเห็นการเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ชายแดนระหว่างรัฐชาติกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในชุมชนบ้านด่านซึ่งต้องปรับตัวในการจัดการพื้นที่และทรัพยากรซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรัฐชาติอย่างมากในการช่วงชิงการจัดการพื้นที่ชายแดน ถึงแม้รัฐเข้าใจอย่างดีเกี่ยวกับแนวพรมแดนต่าง ๆ มีการข้ามเข้าออกตามวิถีผู้คนในพื้นที่ก็ตาม ถึงแม้การประกาศในบางเรื่อง เช่น การข้ามไปเล่นการพนัน การค้าสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ และการควบคุมการซื้อสินค้าปลอดภาษีเข้ามาในประเทศ เป็นต้น แต่รัฐก็ยังยืนยันในสิทธิที่ตนจะควบคุมพื้นที่

2) กรณีบ้านหนองคันนา อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ รัฐได้จัดสรรให้ในยุคแรก กลุ่มชาวบ้านที่เดินทางมาอยู่ก่อนในช่วงที่มีการจัดการพื้นที่ให้ก็สามารถมีที่ดินและอยู่อย่างปกติสุข ส่วนกลุ่มที่มาอาศัยอยู่ภายหลังถึงแม้จะถากถางป่าเป็นที่ไถ่ทำเกษตร แต่ต่อมาภายหลังมีการยึดคืนพื้นที่เป็นของรัฐและปลูกป่าแทน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไร้ที่ทำมาหากิน แม้จะมีการฟ้องศาลและการยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีแล้วก็ตาม เรื่องราวยังคงเงียบงัน

การไร้ที่ทำมาหากินทางด้านการเกษตรไม่เพียงเฉพาะบ้านหนองคันนาเท่านั้น ชาวบ้านตลาดนิคม อำเภอบ้านกรวดก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน แต่ชาวบ้านตลาดนิคมมีอาชีพการค้าขายรองรับ จึงไม่มีปัญหามากเท่ากับชุมชนบ้านหนองคันนา

การก่อตัวโครงการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่ปรากฏขึ้น เกิดมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับผู้ค้าในพื้นที่ ผู้คนในชุมชน และการจัดการคาสโน ถูว่าเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหนือพื้นที่ได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งอาจเรียกได้ว่า “เป็นเทคนิควิทยาการของการครอบงำเชิงพื้นที่” (Pile 1997: 3 อ้างใน พฤษฯ เถาวิล. (วารสารศิลปศาสตร์ฉบับพิเศษ) 2552: 33) การต่อรองเชิงอำนาจกับผู้ค้าขายซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในกัมพูชาการค้าขายข้ามแดนในพื้นที่ที่รัฐมีอำนาจจัดการแทบจะไม่มี “ใบเสร็จเขียนว่า 1,000 บาท แต่เก็บค่าเช่า 2,000 บาท ผมไม่รู้จะอย่างไรก็ให้เขาไป” และ “ทุกวันนี้ ของขายไม่ค่อยได้คนน้อย บางทีตำรวจก็มาจับ เพราะเป็นซีดีเถื่อน เงินที่ขายได้ก็ให้ตำรวจหมด ค่าเช่าก็เอาจากแฟนที่ทำงานในคาสโนมาจ่าย แต่ก็ไม่รู้จะทำไร ได้บ้างเสียบ้างก็ไม่ใช่ไร (เสียงสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับพ่อค้าที่ขายของในตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าของจอม) รัฐพยายามปิดช่องการต่อรองเชิงอำนาจให้หมดสิ้นไป แต่ในขณะเดียวกันนั้นการปรับตัวก็

ต้องมีเพิ่มมากขึ้นและหลากหลาย กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อหาช่องทางในการต่อรองให้ได้เพิ่มมากขึ้นเพื่อการอยู่รอด

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนชายแดนกับรัฐทั้งไทยและกัมพูชา ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่รัฐไทยและกัมพูชาได้กำหนดเป็นโซนที่จะต้องตั้งชุมชนให้ห่างจากเส้นขีดแบ่งแดน ทำให้ผู้คนชายแดนมีความกลัวต่อเส้นขีดแดนว่าเป็นเส้นอันตราย ทั้ง ๆ ที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ทั้งสองฟากฝั่งเป็นไปอย่างปกติโดยไม่ได้คำนึงถึงเส้นขีดแดน

สรุป การให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเกี่ยวกับอาณาบริเวณพนมดงรักและตนเองมีความแตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและรัฐ โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นและรัฐไทยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอาณาบริเวณพนมดงรัก เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีเส้นขีดแดนระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชาและเรียกว่า “พนมดงรัก” แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียกว่า “พนมฆ้องแรก” หรือ “พนมดองแรก” ซึ่งมีความหมายว่า เทือกเขาที่มีสัณฐานคล้ายกับไม้คาน การให้ความหมายคำเรียกชื่อตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรว่า แคมร แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและรัฐไทยที่ได้ความหมายผ่านการเรียกชื่อหลายชื่อ ได้แก่ เขมร ขอม เขมรป่าดง ไทยเชื้อสายเขมร และเขมรถิ่นไทย ความสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรปรับเปลี่ยนไปตามการให้ความหมายนั้น ๆ ด้วย ทางด้านการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมีปรากฏการณ์เฉพาะในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรัก ทั้งที่การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ต่างรัฐคือกัมพูชา การปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและไทยที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ที่หลัง การปฏิบัติสัมพันธ์กับการข้ามแดนของแรงงานกัมพูชา และการปฏิสัมพันธ์กับรัฐไทยและกัมพูชา ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นทวิลักษณ์ หรือแสดงลักษณะเฉพาะตนเป็น 2 ลักษณะ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนเส้นขีดแดนที่รัฐไทยและกัมพูชาได้กำหนด

5. อภิปรายผลการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กระบวนการให้ความหมาย การปะทะปฏิสัมพันธ์ และรูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชาบนพื้นที่พิเศษในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรัก มีขอบเขตที่ศึกษาอยู่ติดกับเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีระเบียบวิธีวิจัยทางด้านมานุษยวิทยาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อยู่ในพื้นที่ และนำเสนอในบทความนี้เฉพาะการให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์ ทำให้เห็นกระบวนการให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์ของชาติพันธุ์และรัฐที่มีทั้งสอดคล้องและแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ

ที่วิจัยในประเด็น ระเบียบวิธีวิจัย และพื้นที่แตกต่างกัน เช่น งานของ จิราพร กองทอง (2540) ได้ศึกษาปัจจุบันที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ยวบริเวณด่านช่องจอม และงานของวัชรินทร์ ยงศิริ (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการค้าขายแดนไทย-กัมพูชา ในภาพรวม จะเห็นได้ว่างานวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยที่นำเสนอข้อมูลอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทยและกัมพูชา โดยไม่ได้นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของพื้นที่ว่าคนในชายแดนมีความหมายอย่างไรกับพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ และไม่ได้มีการนำเสนอผลกระทบนโยบายแห่งรัฐที่มีผลกระทบทั้งในแง่บวกและแง่ลบกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณพรมดงรักมากนัก งานวิจัยนี้จึงเป็นข้อมูลที่สะท้อนเสียงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งซึ่งอาจเรียกได้ว่า “เสียงตัวเล็กตัวน้อย” ที่ส่งเสียงการให้ความหมายและการปฏิสัมพันธ์บนเส้นขีดแดนในอาณาบริเวณชายแดนติดเทือกเขาพนมดงรัก

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร กองทอง. (2540). **ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ยวบริเวณด่านช่องจอม อำเภอคาบเชิงจังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพมหานคร: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เชอเม แก้วคล้าย และบุญเลิศ เสนานนท์. (2536). **จารึกบ้านโคกสะแกราช, ศิลปากร**, 36(6), 109-122.
- เดชา ตั้งสีฟ้า. (2551). **“อ่านคู่มือราชการ เขียนพื้นที่วัฒนธรรม : วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทยกับพื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย”** หน้า 282-341. ในแผ่นดินจินตนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- เต็ม สิงห์ขัติ. (2499). **ฝั่งขวาแม่น้ำโขง เล่ม 1-2**. กรุงเทพฯ ฯ: คลังวิทยา
- วัชรินทร์ ยงศิริ (บรรณาธิการ). (2547). **การค้าขายแดนไทยกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Saveros POU. (1992). **An Old Khmer – French – English Dictionary**. Paris: cedoreck. <http://sealang.net/classic/khmer> สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2556
- นายสปี ดิงม. (15 สิงหาคม 2557). บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- นางเฮง แสงเพชร. (15 สิงหาคม 2557). บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- นางโส พิตา, (นามสมมติ). (15 สิงหาคม 2557). บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.